

Роман Ігорович БОГДАНОВ,

доктор філософії з менеджменту

(Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків)

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ УПРАВЛІНЬ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, надано характеристику системі матеріально-фінансового забезпечення територіальних управлінь ДБР. Аргументовано, що матеріально-фінансове забезпечення можна розглядати у двох аспектах – як процес і, як сукупність форм, методів та засобів. Відмічено, що в цілому обидва підходи не суперечать і не виключають один одного, а лише відображають різні боки досліджуваного забезпечення. Обґрунтовано, що матеріально-фінансове забезпечення діяльності територіальних управлінь ДБР доцільно розглядати як врегульовану нормами права діяльність компетентних суб'єктів щодо здійснення комплексу рішень і заходів із відшукування джерел, формування фондів, раціонального розподілу та використання матеріальних (тобто речових) засобів і грошових коштів з метою створення сприятливих умов для ефективного, якісного та неупередженого виконання територіальними управліннями ДБР покладних на них завдань, функцій і повноважень.

Доведено, що матеріально-фінансове забезпечення територіальних управлінь ДБР має включати: 1) матеріально-технічні ресурси, до яких належать: а) будівлі та приміщення (офісні, житлові, навчальні, охорони здоров'я, технічні тощо); б) транспорт і засоби необхідні для його нормальної експлуатації; в) меблі та канцелярські товари; г) комп'ютерна техніка та оргтехніка; г) спеціальне обладнання та устаткування; д) зброя; е) засоби заохочення та мотивації персоналу; 2) фінансові ресурси: а) грошові кошти на придбання та оплату обслуговування матеріальних засобів; б) грошові кошти на оплату і стимулювання праці персоналу територіальних управлінь ДБР; в) грошові кошти на придбання інформаційних, комп'ютерних та інших технологій; г) кошти на забезпечення навчання та професійного розвитку персоналу; г) кошти на виконання соціальних гарантій та зобов'язань перед персоналом управлінь; д) кошти на проведення просвітницької та іміджевої роботи.

Ключові слова: матеріально-фінансове забезпечення, територіальні управління, Державне бюро розслідувань.

Постановка проблеми. Важливим елементом організаційного забезпечення адміністративно-правового статусу територіальних управлінь

ДБР є матеріально-технічне забезпечення. Дане питання, на нашу думку, протягом останніх років не отримує достатньої уваги з боку правників, більшість із них, досліджуючи діяльність органів влади, зокрема тих, що здійснюють правоохоронну функцію, відмічають важливість матеріально-технічного забезпечення як складової більш масштабної організаційно-управлінської діяльності, однак при цьому у розрізі висвітлення засад і проблем діяльності Державного бюро розслідувань науковці, як правило, не розкривають сутності цього забезпечення, не виокремлюють його ознак, не деталізують його правових засад та структури.

Варто відзначити, що окремі проблемні аспекти, пов'язані із забезпеченням діяльності Державного бюро розслідувань, а також його територіальних управлінь, у своїх наукових працях розглядали В. М. Данюк, П. О. Комірчий, А. М. Михненко, В. М. Петюх, В. Б. Пчелін, Н. Т. Рудь, С. О. Шатрава та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, у юридичній літературі недостатньо опрацьованим є питання матеріально-фінансового забезпечення діяльності територіальних управлінь Державного бюро розслідувань.

Мета статті полягає у тому, щоб визначити поняття матеріально-фінансового забезпечення діяльності територіальних управлінь Державного бюро розслідувань. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: з'ясувати сутність поняття «матеріально-фінансове забезпечення»; розкрити положення норм чинного законодавства, яке регулює питання матеріально-фінансового забезпечення діяльності територіальних управлінь Державного бюро розслідувань.

Виклад основного матеріалу. Починаючи наукове дослідження відзначимо, що на сьогоднішній день поняття матеріально-фінансового забезпечення взагалі, а також у розрізі діяльності територіальних управлінь Державного бюро розслідувань, зокрема, є малодослідженим. Так, А. Суббот, аналізуючи питання фінансового та матеріально-технічного забезпечення правоохоронних органів як складові їх безпечної діяльності, зазначає, що вони завжди стояли надзвичайно гостро через особливості системи господарювання й обмеженість бюджетних коштів¹. Нині, наголошує правник, безпека діяльності правоохоронних органів й особиста безпека їхніх працівників безпосередньо залежить від фінансового й матеріально-технічного забезпечення самих правоохоронних органів. І навпаки, успішна робота правоохоронних органів значною мірою залежить від умов праці, соціального обслуговування працівників². Підтримуючи позицію О.М. Бандурки, А. Суббот веде мову про матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів як систему товарно-грошових і господарських відносин, що виникають між центральними апаратами відповідних правоохоронних органів, органами влади, підприємствами, організаціями, фізичними особами, з одного боку, і правоохоронними органами та їхніми

¹ Суббот А. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів як складові їх безпечної діяльності. *Віче*. 2012. № 24. С. 16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2012_24_8.

² Там само. С. 18.

підрозділами — з другого, в процесі централізованого постачання матеріальних, технічних і військових ресурсів (сировина, паливо, обладнання, речове майно, зброя, боєприпаси й матеріали); виконання договорів купівлі-продажу (оптова торгівля), реалізації фондів, комісійного й роздрібного продажу продуктів і засобів виробництва; надання матеріальнотехнічної допомоги та фінансування їх діяльності¹. Виходячи з наведених визначень, на думку М. Суббота, можна класифікувати ресурси, що використовуються системою правоохоронних органів, залежно від їхньої ролі, матеріального управління й особливостей впливу на процес функціонування правоохоронних органів, при цьому кожен із видів ресурсів поділяється на підвиди: а) фінансові ресурси (сукупність усіх цільових фондів грошових коштів правоохоронних органів, необхідних для їхнього функціонування; надходження грошових коштів і здійснювані виплати): централізовані та децентралізовані; б) матеріальні ресурси; в) технічні ресурси: охорона (система контролю, сигналізації); оргтехніка тощо². Безпосередньо фінансове забезпечення правоохоронних органів науковець розтлумачив як систему фінансових відносин, чітко визначену державними та відомчими нормативними правовими актами. Це діяльність, яка здійснюється в межах фінансової системи держави в усіх її проявах та виступає формою участі в розподілі грошових коштів шляхом отримання фінансових ресурсів. Зміст фінансового забезпечення правоохоронних органів впливає з його мети: наділення правоохоронних органів відповідними матеріально-технічними ресурсами, потрібними не лише для виконання основних обов'язків і завдань, а й для забезпечення їхньої професійної діяльності³. В. С. Шапіро та Я. А. Пащенко, розмірковуючи про матеріально-технічне забезпечення у контексті діяльності органів Національної поліції України, зазначають, що забезпечення профілактичної діяльності національної поліції виступає однією з умов ефективного і результативного виконання відповідних завдань і функцій у зазначеній сфері. Завдяки даним видам забезпечення, зауважують дослідники, створюється можливість для формування матеріальної основи і технічної бази з метою здійснення профілактичної роботи в органах поліції. Матеріально-технічні ресурси і достатній обсяг фінансування, необхідні у всіх сферах державного управління, оскільки крім іншого, це дозволяє запобігти корупційним правопорушенням, є гарантією незалежності відповідного органу та належного виконання ними своїх функціональних обов'язків⁴. Проаналізувавши позиції численних науковців, В. С. Шапіро та Я. А. Пащенко відзначають, що для діяльності органів поліції ці процеси мають велике значення не тільки для належного і злагодженого

¹ Бандурка О. М., Соболев В. О. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ : підручник. Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. С. 17.

² Суббот А. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів як складові їх безпечної діяльності. *Віче*. 2012. № 24. С. 16–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2012_24_8.

³ Там само. С. 16.

⁴ Шапіро В. С., Пащенко Я. А. Матеріально-технічне забезпечення національної поліції України. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 12 (25). С. 71.

функціонування всіх структурних елементів Національної поліції, але і для прийняття ефективних управлінських рішень в системі цих органів. Крім цього вони акцентують увагу на тому, що між фінансовим і матеріально-технічним забезпеченням діяльності національної поліції, існує нерозривний зв'язок. Зокрема, підкреслюють правники, від обсягів фінансування, виділених з державного бюджету та інших джерел, безпосередньо залежить можливість придбання необхідного обладнання та інших матеріально-технічних ресурсів¹. Виходячи з вищесказаного фінансове забезпечення, на думку дослідниць, можна визначити як процес розподілу бюджетних коштів а також надходження і використання фінансових ресурсів з інших не заборонених законодавством джерел в обсягах необхідних для оплати праці медичного, санітарно-курортного, пенсійного житлового та інших видів соціального забезпечення поліцейських, здійснюючих профілактику правопорушень та у встановлених випадках членів їх сімей. Матеріально-технічне ж забезпечення – це процес планування закупівлі, використання і контролю за використанням земель, будівель і інших споруд автотранспортних засобів, обладнання та інших матеріально-технічних ресурсів національної поліції в обсягах необхідних для ефективного прийняття управлінських рішень в сфері профілактичних правопорушень і їх належного виконання працівниками поліції². А. Г. Гончар, досліджуючи вище згадане забезпечення, доводить, що адміністративно-правове регулювання фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національної поліції України є комплексом адміністративно-правових норм, що врегульовують суспільні відносини, які виникають у процесі здійснення фінансування та матеріально-технічного забезпечення Національної поліції України, з метою раціонального використання коштів Державного бюджету України й інших джерел фінансування. При цьому він визначає фінансове й матеріально-технічне забезпечення Національної поліції України як систему товарно-грошових і господарських відносин, які виникають між органами та підрозділами Національної поліції, а також суб'єктами публічної адміністрації, уповноваженими на їх матеріально-технічне постачання³. На думку І. Є. Руколайніної під матеріально-технічним забезпеченням правоохоронних органів слід розуміти систему соціально-економічних заходів, що гарантують та забезпечують задоволення матеріальних потреб цих органів, виконання останніми покладених на них завдань та функцій щодо створення, розподілу і використання фондів грошових коштів в конкретній сфері правоохоронної діяльності. Під фінансовим забезпеченням правоохоронних органів дослідниця розуміє діяльність, що здійснюється в межах фінансової системи держави у всіх її проявах та є формою участі в

¹ Шапіро В. С., Пашенко Я. А. Матеріально-технічне забезпечення національної поліції України. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 12 (25). С. 72.

² Там само. С. 72–73.

³ Гончар А. Г. Адміністративно-правове регулювання фінансування і матеріально-технічного забезпечення Національної поліції України : дис. ... докт. філософ.. за спеціальністю 081 (Право) / Національна академія внутрішніх справ. К., 2021. С. 18.

розподілі грошових коштів шляхом отримання фінансових ресурсів із метою наділення правоохоронних органів відповідними матеріально-технічними ресурсами¹.

О. О. Панова, висвітлюючи проблематику матеріально-фінансового забезпечення публічної безпеки в Україні, визначає забезпечення публічної безпеки в Україні у загальному сенсі – як процес, здійснюваний суб'єктами публічної безпеки (державними та громадськими), з надання ресурсів, створення умов та вчинення інших дій, з метою гарантування та задоволення потреб зазначеної сфери². При цьому дослідниця стверджує, що ключовим поняттям у даному вислові, на нашу думку, є категорія «фінанси», тобто сукупність грошових відносин, пов'язаних із формуванням, мобілізацією і розміщенням фінансових ресурсів та з обміном, розподілом і перерозподілом вартості створеного на основі їх використання валового внутрішнього продукту, а за певних умов - і національного багатства³. Спираючись на аналіз численних наукових позицій, дослідниця доходить висновку, що під фінансовим забезпеченням публічної безпеки в Україні слід розуміти виконання суб'єктами забезпечення публічної безпеки своїх функцій щодо формування, розподілу, перерозподілу та використання наявних фінансових активів, направлених на попередження, припинення та усунення порушень у сфері публічної безпеки⁴. Що ж стосується матеріально-фінансового забезпечення публічної безпеки в Україні, то воно, відмічає О. О. Панова, має складну структуру, елементами якої є: джерело фінансування (державне та позадержавне); види фінансових надходжень; розпорядник отриманих матеріально-фінансових благ; методи контролю використання та акумулювання грошових надходжень, тощо. Означене забезпечення, на думку юристки являє собою складний комплекс заходів та напрямів реалізації, який залежить від етапу використання матеріальних ресурсів (попередження, припинення, або ліквідації наслідків порушення публічної безпеки та порядку), концентрується в руках численних суб'єктів забезпечення публічної безпеки на різних рівнях (загальнодержавному, регіональному, місцевому), та використовується з метою підвищення ефективності функціонування всієї сфери публічної безпеки країни⁵.

Висновки. Отже, з викладеного видно, що матеріально-фінансове забезпечення є не менш важливою ланкою (або складовою) механізму організаційно-управлінського забезпечення діяльності органів влади,

¹ Руколайніна І.Є. Поняття та основні напрями матеріально-технічного та фінансового забезпечення в діяльності органів внутрішніх справ. *Право і Безпека*. 2011. № 5. С. 92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_5_21.

² Панова О. О. Матеріально-фінансове забезпечення публічної безпеки в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 80.

³ Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. 2-ге вид., дон. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. С. 5.

⁴ Панова О. О. Матеріально-фінансове забезпечення публічної безпеки в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 81.

⁵ Там само. С. 82.

зокрема територіальних управлінь ДБР, аніж інформаційне чи кадрове забезпечення, адже воно також спрямоване на надання у розпорядження зазначених суб'єктів такої кількості та обсягів матеріальних і фінансових ресурсів, які необхідні для їх нормального функціонування та належного виконання покладених на них завдань і повноважень. Матеріально-фінансове забезпечення можна розглядати у двох аспектах – це і як процес і, як сукупність форм, методів та засобів. В цілому обидва підходи не суперечать і не виключають один одного, а лише відображають різні боки досліджуваного забезпечення. На наше переконання, матеріально-фінансове забезпечення діяльності територіальних управлінь ДБР доцільно розглядати як врегульовану нормами права діяльність компетентних суб'єктів щодо здійснення комплексу рішень і заходів із відшукування джерел, формування фондів, раціонального розподілу та використання матеріальних (тобто речових) засобів і грошових коштів з метою створення сприятливих умов для ефективного, якісного та неупередженого виконання територіальними управліннями ДБР покладених на них завдань, функцій і повноважень.

Враховуючи вище викладене, вважаємо, що матеріально-фінансове забезпечення територіальних управлінь ДБР має включати:

1) матеріально-технічні ресурси, до яких належать: а) будівлі та приміщення (офісні, житлові, навчальні, охорони здоров'я, технічні тощо); б) транспорт і засоби необхідні для його нормальної експлуатації; в) меблі та канцелярські товари; г) комп'ютерна техніка та оргтехніка; ґ) спеціальне обладнання та устаткування; д) зброя; е) засоби заохочення та мотивації персоналу;

2) фінансові ресурси: а) грошові кошти на придбання та оплату обслуговування матеріальних засобів; б) грошові кошти на оплату і стимулювання праці персоналу територіальних управлінь ДБР; в) грошові кошти на придбання інформаційних, комп'ютерних та інших технологій; г) кошти на забезпечення навчання та професійного розвитку персоналу; ґ) кошти на виконання соціальних гарантій та зобов'язань перед персоналом управлінь; д) кошти на проведення просвітницької та іміджевої роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О. М., Соболев В. О. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ : підручник. Х.: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 480 с.

2. Гончар А. Г. Адміністративно-правове регулювання фінансування і матеріально-технічного забезпечення Національної поліції України : дис. ... докт. філософ. за спеціальністю 081 (Право) / Національна академія внутрішніх справ. К., 2021. 209 с.

3. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. 2-ге вид., дон. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 240 с.

4. Панова О. О. Матеріально-фінансове забезпечення публічної безпеки в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 79–83.

5. Руколайніна І. Є. Поняття та основні напрями матеріально-технічного та фінансового забезпечення в діяльності органів внутрішніх справ. *Право і Безпека*. 2011. № 5. С. 90–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2011_5_21.

6. Суббот А. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення правоохоронних органів як складові їх безпечної діяльності. *Віче*. 2012. № 24. С. 16–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2012_24_8.

7. Шапіро В. С., Пашенко Я. А. Матеріально-технічне забезпечення національної поліції України. *Правові горизонти*. 2018. Вип. 12 (25). С. 70–73.

Стаття надійшла до редакції 22.05.2023

Roman Ih. BOGDANOV,

PhD in Management

(*Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine*)

THE CONCEPT AND MEANING OF MATERIAL AND FINANCIAL SECURITY OF THE ACTIVITIES OF THE TERRITORIAL OFFICES OF THE STATE BUREAU OF INVESTIGATIONS

It is argued that material and financial support can be considered in two aspects - as a process and as a set of forms, methods and means. It is noted that, in general, both approaches do not contradict or exclude each other, but only reflect different sides of the researched provision.

It is substantiated that the material and financial support of the activities of the territorial administrations of the DBR should be considered as the activity of competent subjects regulated by legal norms regarding the implementation of a complex of decisions and measures to search for sources, the formation of funds, the rational distribution and use of material (i.e. material) means and money for the purpose creation of favorable conditions for efficient, high-quality and impartial performance by the territorial administrations of the SBI of tasks, functions and powers assigned to them.

It has been proven that the material and financial support of the territorial administrations of the DBR should include: 1) material and technical resources, which include: a) buildings and premises (office, residential, educational, health care, technical, etc.); b) transport and means necessary for its normal operation; c) furniture and stationery; d) computer equipment and office equipment; e) special equipment and facilities; e) weapons; f) means of encouraging and motivating personnel; 2) financial resources: a) funds for purchasing and paying for maintenance of material means; b) funds for payment and labor incentives of the staff of the territorial offices of the SBI; c) funds for the purchase of information, computer and other technologies; d) funds for training and

professional development of personnel; e) funds for the fulfillment of social guarantees and obligations to the personnel of departments; e) funds for educational and image work.

Keywords: *material and financial support, territorial administration, State Bureau of Investigation.*